

He Muka

HE PITOPITO KŌRERO NĀ TE TAURA WHIRI I TE REO MĀORI

Putanga 11(2)

Ngahuru 1998

ISSN 0114-6017

Te Hui a UNESCO i tū ki Stockholm, whenua o Huitene

**Nā Tīmoti Kāretu, Te Toihau o Te Taura
Whiri i te Reo Māori**

Tokotoru mātou o Aotearoa i haere atu ki te hui nei hei waha, hei taringa mō tēnei whenua. I tū te hui ki Stockholm, te tāone matua o te whenua o Huitene, mai i te 30 o Poutū-te-rangi ki te 2 o Paenga-whāwhā, ā, ko tōna tino kaupapa ko te āhei a te tangata ki te whai, ki te pupuri, ki te ū tonu ki āna ake tikanga, ki tōna ake reo, ki tōna ake āhua. Katoa ēnei āhuatanga i whakahuatia mai ki raro i te karangatanga 'Cultural Rights.'

Pōi mai ana a tīpatere ki te hui nei, ā, me te aha anō uaua ana tērā te puta o tahi whakawhanaunga nei ki tētahi atu ahakoa i taea e mātou tērā āhua.

Ko au i whakanohoia ki tētahi rōpū, ā, ko tō mātou kaiwhakahaere nō te whenua o Pōriwā. Ko ētahi atu o mātou o ngā kaikōrero nō te iwi Hāmi o Hinerangi, nō te tari matua o Te Whakakotahitanga o Ngā Iwi o Te Ao i Te Āporo Nui, arā, i New York.

Ko te wā i homai ki ia kaikōrero e rua tekau miniti, ā, hei te mutunga o ā mātou kōrero hei reira mātou werohia ai ki te pātai, hei reira rānei te tangata whakaputa ai i ōna ake whakaaro mō tā mātou i kī ai, i kore ai rānei i kī. Ko te roa o te katoa o tō mātou wāhanga e toru hāora.

Kāti, anei a Tīmoti i rere atu nei i Aotearoa, ā, e rua tekau mā toru hāora e rere ana kia taea ai te kōrero mō te rua tekau miniti! Aua atu, i puta te kupu, i kōrerotia te take, i tau anō āna anō whakatau!

Ko te tono nui a te hui nui tonu, kia kaha ake te aro o ngā kāwanatanga puta noa i te ao ki te taha tikanga tangata, mana tangata. Heoi anō, te mea e taea ana e tēnei huihuinga tāngata ko te whakatō i te whakaaro me kore noa e tūpono ka aro mai te kāwanatanga o tēnā whenua, o tēnā whenua ki ōna anō iwi me tā rātou i mahi ai e mōhiotia ai he mea tērā nō mea whenua, he mea tērā nō mea whenua. Ko te tino whai a te hui kia kotahi ōrau o ngā moni e puta ana ki te kāwanatanga, ahakoa nō hea, e whakapau ki tēnei āhua. (*haere ki te whārangi e whai ake nei*)

Te Hui Tuarima a Leo Pasifika i Tū ki Tahiti

Nā te Haumihia Mason

Nō te 23 ki te 27 o Poutū-te-rangi i tū ai te hui tuarima a Leo Pasifika ki Tahiti. Ko ngā iwi i tae ake ki te hui i rere atu i Aotearoa nei, i Hawai'i, i Rarotonga, i Rapanui, i Rurutu, i Rotuma, i Huahine me te Fenua Enana (*ngā Marquesas*).

He wāhanga i whakaritea i te hui hei kōrero i ētahi āhuatanga e pā ana ki ngā Kura Kaupapa Māori, ā, ka riro mā te tira i rere atu i Tūranga-nui-a-Kiwa e kōrero tēneki wāhi. Ki a koutou o te kura kaupapa Māori o Waikirikiri, ki a Karen Mahuika, ki a Hana MacFarland, ki a Raipoia Brightwell, tae atu hoki ki ngā kanoahi taiohi kua poipoia e koutou i roto i ngā tau, ki a Maraea Reedy, ki a Aubrey Gibson me Māreikura Brightwell, tēnā rawa atu koutou i ā koutou kupu whakamārama i ngā mahi, i ngā uauatanga, i ngā hēmanawatanga, i ngā painga me ngā hua o te kura kaupapa Māori. I pai te kite atu i te kanoahi mātātahi e tū ana hei māngai mō tō rātou reanga, hei kōrero hoki i ngā hua e puta ana ki a rātou i runga i tā rātou whai i te reo Māori mai i ngā kōhanga reo, ā, puta noa ngā ihu ki te ao. E ai ki tā rātou, nā tō rātou mōhio ki te kōrero Māori i kaha ai rātou, i tū pakari ai ki te ao. Kia kaha koutou ngā kongakonga o ō koutou maunga.

He nui tonu ngā take i kōrerohia i te hui, tae atu ki ngā reo taketake ake o ngā moutere nei e tāmia ana e te reo Pākehā rānei, e te reo Wīwī rānei e te reo Pāniora rānei. E ai ki ngā tāngata o te Fenua Enana, e tāmia ana tō rātou reo ake e te reo Wīwī me te reo Māori o Tahiti. E kaha ana tēneki o ngā moutere ki tō rātou reo, ā, nō nā noa nei i whakamāoritia ai te Kawenata Hou me ngā Waiata a Rāwiri ki tō rātou ake reo. E koa ana ō rātou ngākau i tēneki i te mea me uaua ka kitea he pukapuka kua tuhia ki tō rātou reo taketake ake.

Arā anō tētahi take e pā ana ki te whakamāoritanga o te Paipera Tapu i kōrerohia e ngā māngai o ngā iwi o Te Moana-nui-a-Kiwa, ko te whakamāori i ētahi o ngā kupu whakarite me ērā momo kōrero i runga i te whakahāngai ki te hinengaro Māori o Fenua Enana, arā, kia kaua e whai noa i ngā kupu whakarite me ērā momo kōrero o te Paipera ka whakamāori i te kupu, engari me kimi he kupu whakarite ake a ngā iwi o Fenua Enana e rite ana te tikanga ki ērā e kōrerohia ana i te Paipera. I roa tonu tēneki take e kōrerohia ana, ā, piki, heke, kāore tonu

Te Hui a UNESCO (mai i te whārangi tuatahi)

I te mutunga iho kei te mōhio tātou katoa kei ia kāwanatanga anō tōna ake mana, ā, inā whakarongo mai, kāore noa iho rānei, kei a rātou atu tērā.

Ko tētahi atu āwangawanga, māharahara nui i puta ko te kaha horapa, kaha rangiwhāwhā o tō te Amerikana āhua ahakoa he aha te whenua. Ko te kī a ētahi ka riro kē mā tēnei āhua ā rātou ake tikanga e tāmī nā te noho whakahaehae mai a te pūoru Amerikana, a te pikitia Amerikana, a te kākahu Amerikana, otirā ngā āhuatanga maha noa o tērā whenua e warea nei te rangatahi o te ao ki te whai. Noho kē mai ana koirā kē hei whāinga atu, mahue ana ki rahaki ā rātou ake tikanga. E tino nui ana te mānukanuka o te huhua noa i te hui nei i te kaha o te riro o ā rātou rangatahi i te ia, i te roma o te ao o Amerika.

Ka pātai te hinengaro, atu i te tangi weto ki te kaha o te pā mai o tērā āhua, he aha te mea ka pahawa kia kore ai taua mate e pā mai? Me whakakore katoa ngā āhuatanga Amerikana? E hoki rānei te kōura ki tōna puehutanga? Engari mō tēnā!

Kāti, koinei noa ake te kaupapa matua i whāia. Me pēnei noa ake nei taku whakatau.

Anei tātou e noho nei i te whenua i kitea nei e ō tātou tipuna. Kei a wai te mana ki te āhua o ngā mahi e āhei ana tātou ki te mahi? Ko au e kī ana kei a tātou tonu, ināhoki ahakoa te waimaha haere, te ngaro haere o ētahi o ā tātou tikanga, e āhei tonu ana tātou ki te whai inā hiahia. Ko ērā āhuatanga kua tata nei te ngaro ka taea te

whakaora ake inā hiahia te tangata, waihoki te reo e maringi nei ngā roimata i te tata ngaro engari ko tōna punua oranga ake, e ora nei. Nā te hiahia i pērā ai engari kia kaha kē noa ake te hiahia.

Ki te wā kāinga nei e kaha ana tātou ki te komekome, ki te amuamu engari kia puta ki te ao hei reira kitea ai tō tātou waimarie inā whakaritea atu tātou ki ētahi atu iwi o te ao. Kāore au i te kī me mutu te āki, te kōkiri i ngā take nunui e puta ai ō tātou ihu, e hē, ko ērā me whai tonu, me ū tonu.

Ko ētahi kei te kī menā hei kai tō te puku, he moni tō te pūkoro, he oranga tō te tinana, he pai te noho ka āhei te tangata ki te whai i te ara tikanga, te ara toi, te ara pūoru engari inā kore, ka warea ki te kimi oranga tinana, ka mahue a oranga wairua, a oranga ngākau, a oranga hinengaro.

Kāti, koinei taua autai hui nei i rongo ai a Tīmoti i te tino wero o te mātao mai i te kaha o te heke o tōtā i Tahiti i te wiki o mua atu.

Engari ehara ia tēnei i te pīkaunga nui kia pīkautia menā e whai ana tātou kia mana tō tātou ake āhua, ā tātou ake tikanga ki tā te kāwanatanga titiro?

Hei whakatepe noa, he aha te kararehe e mōhiotia nei ko UNESCO? Ko te whakahaere o Te Whakakotahitanga o Ngā Iwi o Te Ao kei raro i tōna maru ngā take mātauranga, ngā take pūtaiao me ngā take tikanga tangata.

Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu

Nā Tīpene Chrisp i whakamāori

Ko te *pūranga* e kōrerohia ake nei, he pukapuka i tuhia i ngā rā o mua engari e whaimana tonu ana ināianei, ā, haere ake nei. He nui hoki ngā momo pūranga. Hei tauira ake, ko te rārangi tēnā o ngā tāngata o tētahi kapa haka, ko ngā kōrero tēnā mō ngā hui i tētahi marae, ko tētahi kirihipi tēnā i tuhia ki te reo Māori i tērā rau tau, ko tētahi pukapuka whakaahua tēnā nā tētahi whānau, ko tētahi kōnae reta e purihia ana ki te kōpae rorohiko. He momo pūranga katoa.

He nui tonu ngā whakahaere e puri ana i ēnei momo kōrero mō rātau anō. Tērā anō ētahi e puri ana i ēnei momo kōrero mō ētahi atu tāngata, whakahaere anō hoki, atu i a rātau.

Tērā ētahi pūranga e purihia ana hei painga mō te katoa. E tuwhera ana ēnei pūranga ki te hunga rangahau kōrero i ngā whare pupuri kōrero o te motu, pērā i te Whare Tohu Tuhituhinga o Aotearoa (National Archives). Tērā anō ētahi kohinga pūranga kaitā kei te Whare Pukapuka o Hocken me te Whare Pukapuka anō hoki o Alexander Turnbull. He kohinga anō kei ētahi atu whakahaere ririki noa nei e mau ana.

Kāhore ia nei he tikanga kotahi mō te kohikohi me te tuku i ngā kōrero mō ngā kohinga pūranga nei, pērā i tā te Rārangi Pukapuka o te Motu (National Bibliography) e kōhi nei, e tuku nei i ngā kōrero mō ngā pukapuka me

ngā nūpepa kua tāia. Ka riro kē mā ia whakahaere e whakatairanga āna ake pūranga kōrero i runga anō i tōna hiahia ki taua mahi.

I tāia mai ētahi pukapuka e kīia nei ko *Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* (National Register of Archives and Manuscripts) i waenganui i ngā tau 1979-1992, ki roto i ētahi here mōwhiti. Ko te kaupapa ia o ēnei pukapuka, ko te whakarārangitanga mai o te katoa o ngā kohinga pūranga i Aotearoa nei. Tērā ētahi rārangi kimikimi (index) i ēnei pukapuka hei āwhina i te hunga kimi kōrero; he rārangi ingoa, he rārangi wāhi, he rārangi kaupapa, he rārangi tau anō hoki. I whakamutua ēnei pukapuka i te tau 1993, i runga i te whakahau a te Whare Pukapuka o Alexander Turnbull, i muri i te tānga mai o tētahi putanga motuhake hei whakanui i te kotahi rautautanga o te whai a te wahine i te mana pōti.

I tēnei wā, kei te whakaora mai tētahi rōpū kōkiri i te *Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* hei pūnaha rorohiko. He mea āwhina tēnei e Te Poari Rota.

He kūaha a *Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* nei ki ngā kohinga pūranga o Aotearoa e purihia nei ki roto i ngā whare tohu tuhituhinga, ki roto i ngā whare pukapuka, me ngā whare taonga o te motu. Ko tētahi o ngā tino hua o tēnei kaupapa, ko te āhei o *wai rā* ki te kimi i ngā kōrero mō ngā pūranga kāore i te takoto ki te

wāhi e arotau ana; hei tauira, kei te nekehia ngā pūranga a te Hāhi Mihingare ki Te Whakatū ki Tāmaki-makau-rau i tēnei wā. Kei tētahi rorohiko i Te Puna Mātauranga o Aotearoa te pūnaha rorohiko nei o *Te Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* i tēnei wā, engari kei te kimihia mai tētahi kāinga tūturu mōna. Ko te whāinga a te Rōpū Kōkiri, kia wātea te rārangi nei ki te katoa i te ipurangi.

He mea whakatōpū ngā kōrero kei te *Rārangi Pūranga, Tuhinga Ake o te Motu* nei ki raro i te ingoa o te whakahaere nāna ngā pūranga, o te tangata rānei nāna ngā pūranga. Kāore i whakatōpūhia ngā kōrero nei i runga i ngā kaupapa o te pūranga, i te momo rānei o te pūranga. Ka tāia ētahi kōrero mō ia pūranga, arā, te ingoa o te kohinga pūranga, te rahi, ngā momo kōrero me ngā tau e hāngai ana, te wāhi e takoto ana ngā pūranga me tētahi kōrero anō hoki hei whakaatu mehemea he pukapuka tūturu te pūranga, he kape rānei. E āheī ana ngā whare pupuri kōrero ki te whakauru atu i ētahi atu kōrero mō ngā pūranga nei mehemea e pīrangi ana rātau. Mehemea he here kei runga i ngā pūranga nei (arā kāore i te wātea ki te katoa), me whakaatu mai ki

konei kia mōhio ai te hunga e whai wāhi mai ana. Hei tauira, tērā ētahi marae e puri nei i ā rātau kōrero mō ā rātau hui me ā rātau whakahaere ki te reo Māori me te reo Pākehā anō hoki, mai i tērā rau tau. He mauri anō kei ēnei pūranga; me whakaae rā anō ngā kaumātua i te tuatahi kia wātea ai ēnei taonga hei tirohanga mā te hunga rangahau.

Mehemea e pīrangi ana koe ki ngā kōrero mō te Rārangi Pūranga nei, ki te tuku mai rānei i ngā kōrero mō ā koutou pūranga hei whakauru atu ki te rārangi, me whakapā mai ki a:

Nicola Frean
Waea 04 474 3000 x 3043
Kaiwhakahaere/kaiako
Waea whakaahua 04 474 3063
Alexander Turnbull Library
Mēra rorohiko - nicola.frean@natlib.govt.nz
Pouaka Poutāpeta 12349
Te Whanga-nui-a-Tara

Leo Pasifika (mai i te whārangi tuatahi)

i kotahi ngā whakaaro o te hui. Ko ētahi i whakapono me ū mārika ki ngā kupu o te Paipera ka whakawhiti ki te reo o Fenua Enana, ko ētahi i whakapono arā kē te huarahi tika, ko te whakamāori i te Paipera kia hāngai ai, kia mārāma pai ai ki te hunga mā rātau ngā kōrero, me te aha, e whakaahua ana i tā rātau ake titiro ki te ao. Ahakoa i tōtara wāhi rua ngā whakaaro o te hui ki te kaupapa, i pai te whakarongo atu ki ngā puna mātauranga e whakaputa ana i ō rātau whakaaro me te whakapuaki i ngā take i whakahēngia ai, i tautokohia ai rānei ngā whakaaro o tēnā, o tēnā i whai wāhi atu ki ngā kōrero.

Kei koneki tātou o Aotearoa e matangurunguru ana i te korekore, i te iti rawa rānei o ngā rauemi hei āwhina i ngā kaiwhakaako o ngā kura ki te whakatutuki pai i ā rātau mahi, me taku whakapono e tika ana te kōrero. Heoi anō, nō tēneki o ngā hui au i mōhio ai arā noa atu te nui o ā tātou rauemi inā whakatauritea ki te tino korekore o ngā rauemi a ngā iwi huri i te Te Moana-nui-a-Kiwa. Nō tēneki o ngā hui anō hoki i kite ai au kei mua noa atu tātou, te Māori o Aotearoa, i roto i ngā take e pā ana ki tō tātou reo, tae atu ki ngā kōhanga reo, ngā kura kaupapa Māori, me te whakaako i tō tātou reo i ngā kura tuatoru. Ā kāti, ahakoa anō tēneki kōrero āku, e mōhio ana au kāore e pērā rawa ana te kaha o te tautoko mai a te Kāwanatanga i ngā take e pā ana ki te reo Māori tēnā i tā rātau kaha ki te whakapau herengi ki te reo Pākehā.

I haere au ki tēneki o ngā hui i runga i taku whakaaro, “he aha rā ngā maramara ka taea te hopu atu hei āwhina i a tātou e pōkaikaha nei ki te whakaaro ake i te reo Māori?” Kia roa e noho tahi ana ki ngā iwi o Te Moana-nui-a-Kiwa ka kite au, arā kē te wāhi ki a tātou, ko te āwhina i ērā o ō tātou whanaunga. Kei te kaha tā rātau titiro mai ki a tātou o Aotearoa hei ārahi i a rātau i roto i te ara roa e takahia nei e rātau, otirā, e tātou katoa. E whakapono ana rātau ka taea rātau e tātou te āwhina tā te mea ka hia kē tō tātou roa e whawhai ana mō te reo Māori, tērā pea

he pokatata kei a tātou, tērā rānei ka taea e tātou te whakatūpato ki ētahi huarahi kāore e whai hua te whai atu.

Ko te hanga kupu hou tētahi o ngā kaupapa o te hui, ā, ka kōrero tahi māua ko tētahi o ngā wāhine i tae ake i Rapanui, me tana kī mai ki a au kāore anō rātau i whakaaro iho ki te hanga kupu hou tā te mea kāore i nui ngā pukapuka e kōrero ana mō te ao tawhito. Kei te kī mai te wahine nei, “Taihoa te whakaahua i te ao o āpōpō, kia oti pea te whakaahua i te ao o tāinakarehā.” Me taku whakaae ki tana.

Nō tēneki o ngā hui au i mōhio ai ki ngā painga o te maha o ngā reo kōrero o te tangata. E toru, e whā kē ngā reo kōrero o te nuinga o ngā tāngata i tae atu ki te hui, ā, he torutoru noa te hunga pēneki i a au nei, e rua noa iho ngā reo kōrero. Ko te nuinga i mōhio ki tētahi reo Māori, te reo Pākehā me te reo Wīwī. Ko ētahi i mōhio ki tētahi reo Māori, te reo Wīwī me te reo Pāniora. Ko ētahi i mōhio ki te reo Pākehā, te reo Wīwī, te reo Pāniora, tae atu ki ētahi reo Māori. Ko te mea i āhua ora ai au ko taku āhua mārāma tonu ki ngā reo o ngā iwi o Te Moana-nui-a-Kiwa. Mehemea i āta kōrero tēnā me tēnā, ka āhua mau tonu te ia o ā rātau kōrero. Ko te mea i whakatakariri ai au, ko te noho takawaenga mai o te reo Pākehā, te reo Wīwī me te reo Pāniora ki ngā kōrero o te hui. Heoi anō, e taea te pēhea atu i te ako a te katoa i ngā reo o Te Moana-nui-a-Kiwa. Ka mutu, koineki tonu tētahi āhuatanga e whāia ana e Te Whare Wānanga o Tahiti, arā, e whakaako ana rātau i ngā reo Māori huri i te Moana-nui-a-Kiwa, tae atu ki te reo Māori o Aotearoa. Haere atu ai tētahi o ngā pouako o Te Whare Wānanga o Waikato mō te rua wiki pea ianei ia tau, ki te whakaako i te reo Māori o Aotearoa ki ngā ākonga e whai ana i te reo Mā’ohi o Tahiti. He whakaaro pai tonu tēneki ki a au, ā, tērā pea kia pēneki anō ngā tari Māori o ngā Whare Wānanga o koneki.

He Papakupu Hou

Nā Te Haumihata Mason

I runga i te karanga a te Pokapū Papakupu o Aotearoa, i tū he hui ki te tari o Te Taura Whiri i te marama o Paenga-whāwhā kua pahure ake nei. I karangatia te hui nei kia pai ai te whakawhiti whakaaro e pā ana ki te hanga papakupu Māori hou, kia pai ai anō hoki te whakapuaki a te Pokapū Papakupu o Aotearoa i tō rātou hiahia ki te tautoko i te hunga e whakaaro ana ki te hanga papakupu Māori hou.

Ko tētahi kōrero i ara ake i te hui, ko te maha o ngā kupu Māori kāore i tuhia ki tā Wiremu, pēnei i te kupu 'tirikohu' nei. He kupu tēnei e āhua rite ana te tikanga ki te kupu 'ruku', ki te kupu 'tiripou' rānei. Ka pai tonu te kohikohi i ngā kupu pēnei i te wā e whakamahia tonuhia ana, ka tāpiri atu ki ngā kupu e noho mai ana i rō papakupu Māori. Kei tūpono ka ngaro haere i roto i ngā tau, ā, mate ā-moa tonu atu.

I whakaarahia ake anō te whakaaro kia tuhia he papakupu Māori hou, me te noho mai o ngā whakamārama o te kupu ki te reo Māori, tae atu hoki ki te whakatauiria i te āhua o te whakamahi i te kupu. Katoa me tuhi ki te reo Māori, e taea ai e te tangata te ako i te reo Māori ki te reo Māori. Kua roa rawa e noho mai ana ko te reo Pākehā hei huarahi atu ki te reo Māori.

Arā anō tētahi whakaaro i whakaarahia ake, ko te hanga papakupu Māori e pā ana ki te pūtaiao, te pāngarau, me ētahi atu kaupapa e pā ana ki ngā marautanga. He pai anō tēnei whakaaro, ka mutu, kāore e kore ka tautokona e te mahi a te kaiwhakaako o ō tātou kura, huri i te motu.

Heoi anō, ko te whakaaro i poipoia nuitia e ngā ngutu o ngā tohunga i tae ake ki te hui, ko te hanga papakupu hou, ā, tērā anō hoki ka neke atu i te papakupu kotahi.

Ānei ētahi o ngā tohunga i tae atu ki te hui, mai i te taha mauī, ko Richard Benton, ko Wiremu Kaa, ko Mere Boyce, ko Linda Cassells, ko Marek Palka, ko Tīmoti Kāretu, ko Miria Simpson, ko Tāmari Reedy, ko Mate Kaiwai, ko Graham Kennedy

He kupu atu anō

Kura Whakapakari Reo

Kua raua atu te whakamārama me te pukatono mō te Kura Whakapakari Reo Māori a Te Taura Whiri ka tū a te 27 o Mahuru atu ki te 02 Whiringa-ā-nuku 1998.

HE TAONGA TE REO - Maramataka 1998 - 1999

Kua raua atu he maramataka mō ngā mahi whakatairanga i te reo Māori. Mehemea he kōrero āu hei tāpiri atu ki tēnei maramataka, tukuna mai. Ka tukuna te maramataka nei ki te katoa o ngā nūpepa, ngā reo irirangi, me te pouaka whakaata.

PUKATONO MŌ NGĀ RAUEMI A TE TAURA WHIRI

Tēnā koa tonoa mai kia:

___ x Ngā Whatiwhatinga 1 (1991, 36 whārangi)	@	10.00	_____
___ x Ngā Hākinakina 1 (1990, 33 whārangi)	@	5.00	_____
___ x Ngā Hākinakina 2 (1991, 27 whārangi)	@	5.00	_____
___ x Mānuka takoto, kawea ake! (whakaahua, 1992)	@	5.00	_____
___ x Tōku reo, tōku ohooho (whakaahua)	@	5.00	_____
___ x Apirana Ngata (whakaahua)	@	5.00	_____
___ x He Taonga te Reo (whakaahua)	@	5.00	_____
___ x He Muka (pānui whakamōhio)			

kāore he utu

TE KATOA (Kei roto te tāke hokohoko i ēnei utu katoa)

\$_____

Ingoa: _____

Kāinga noho: _____

Waea: () _____

TE TAURA WHIRI I TE REO MĀORI

POUAKA POUTĀPETA 411 / TE WHANGA-NUI-A-TARA

WAEA: (04) 4710-244 WAEA-WHAKAAHUA: (04) 4712-768

KARERE ROROHKO: hemuka@tetaurawhiri.govt.nz